

TOEGANG TOT HET RECHT

VERSLAG VAN EEN EXPERTBIJEEENKOMST
5 OKTOBER 2018 • AMERSFOORT

Michiel van Nispen Tweede Kamerlid voor de SP
Christel Wiskerke en
Mike van Heumen beleidsmedewerkers

Tweede Kamerfractie SP
november 2018

SP

INHOUD

Voorwoord 5

Programma 7

Ingekomen videoboodschappen 9

Hoe staat het met de toegang tot het recht? 11

Hoe oplossingsgericht is het huidige systeem? 15

Spreekuurrechter, model van de toekomst? 19

Wat kunnen we leren van onze zuiderburen? 23

Afsluiting door Michiel van Nispen 25

Michiel van Nispen

VOORWOORD

Hoe staat het met de toegang tot het recht? Wat verwachten we van de regering met betrekking tot de gesubsidieerde rechtsbijstand? Is het huidige systeem eigenlijk wel oplossingsgericht en laagdrempelig genoeg voor een mens met een probleem, of kan dit beter? En hoe dan? Ruim 50 deskundigen uit zowel het juridische als het sociale domein kwamen op 5 oktober in De Moed in Amersfoort bijeen om hierover te spreken.

De toegang tot het recht is het fundament van onze rechtsstaat, maar staat onder druk. Als volksvertegenwoordiger ben je niet alleen in de positie om voorstellen van de regering te controleren en zo nodig te bekritisieren maar kun je ook zelf met voorstellen komen, zoals het eerdere SP-voorstel voor een Huis van het Recht. Om dit te toetsen en verder te ontwikkelen is de deskundige inbreng van de experts uit de praktijk een belangrijke voorwaarde. Dat is volgens mij de enige manier om als volksvertegenwoordiger mijn werk goed te doen.

Deze bijeenkomst kwam op een interessant moment. De minister voor Rechtsbescherming is al een jaar bezig met het ontwikkelen van plannen voor de herziening van het stelsel van de gesubsidieerde rechtsbijstand. Vanuit de rechtspraak zijn experimenten ontstaan om het recht dichterbij mensen te brengen, zoals de wijkrechter, de regelrechter, Community Courts, etc. Terwijl de analyse steeds breder gedeeld wordt dat het recht niet voor iedereen even goed bereikbaar is en het systeem misschien onvoldoende mogelijkheden biedt om mensen hulp te bieden bij het bereiken van een oplossing voor hun probleem, is de fundamentele politieke discussie hierover nog niet los gekomen.

Daarom zal dit verslag van de bijeenkomst van 5 oktober worden aangeboden aan de minister voor Rechtsbescherming en de justitiewoordvoerders in de Tweede Kamer.

PROGRAMMA

Expertbijeenkomst georganiseerd door de SP over De toegang tot het recht
5 oktober 2018, De Moed

13.30 uur: Opening dagvoorzitter Arjan Vliegenthart

13.40 uur: Hoe staat het met de toegang tot het recht?
Interview Reinier Feiner (sociaal advocaat) en Leendert Saarloos
(rechter Rechtbank Noord-Holland).

14.00 uur: Hoe oplossingsgericht is het huidige systeem? Paneldiscussie met Mies Westerveld (hoogleraar Toegang tot Recht), Ernst Radius (Sociaal Werk Nederland) en Jent Bijlsma (mediator).

14.30 uur: Vragen uit de zaal

14.45 uur: Korte pauze

15.00 uur: Spreekuurrechter, model van de toekomst?
Aan het woord is Ton Lennaerts (spreekuurrechter
en rechter Rechtbank Noord-Nederland).

15.15 uur: Wat kunnen we leren van onze zuiderburen?
Aan het woord is Lode Vrancken (vrederechter te Genk, België).

15.30 uur: Zaaldiscussie en afsluiting

16.00 uur: Borrel

Als ze het gevoel hebben dat
het recht er niet meer voor hen is.

Emile Roemer

8

Toegang tot het recht, iets vanzelfsprekends?
Ja, je mag het hopen. Maar zo vanzelfsprekend is het niet.

Paul Depla

INGEKOMEN VIDEOBOODSCHAPPEN

Emile Roemer, waarnemend burgemeester in Heerlen

Als politici met mensen praten krijgen die nog wel eens te horen: 'Waarom zou ik mij er mee bemoeien? Het heeft toch geen zin.' Ik vind dat altijd heel erg, maar wat ik nog veel erger vind is als mensen dat gevoel ook bij het recht hebben. Als ze het gevoel hebben dat het recht er niet meer voor hen is. Als de drempel, bijvoorbeeld een financiële drempel, veel te hoog is. Als geschillen daardoor blijven liggen. Of als mensen zelfs het recht gewoonweg niet krijgen. Daarom moet er het nodige gebeuren. Ik merk het hier in Heerlen ook. De afstand voor mensen is vaak heel groot, zeker ook financieel. Daarom is het goed dat jullie vandaag bij elkaar zitten, om te kijken naar oplossingen om die drempel te verlagen. Hier in Heerlen probeer ik dat ook, om te kijken of ik een soort Huis van het Recht kan krijgen, om dat laagdrempelige halen van je recht te organiseren. Ik wens jullie vandaag heel veel succes bij deze conferentie. Ik hoop dat jullie echt flinke stappen kunnen maken.

9

Paul Depla, burgemeester van Breda

Toegang tot het recht, iets vanzelfsprekends? Ja, je mag het hopen. Maar zo vanzelfsprekend is het niet. Als burgemeester vind ik het belangrijk dat iedereen in Breda gebruik kan maken van het recht. Maar misschien nog wel belangrijker: dat we elkaar weten te vinden, met elkaar samenwerken. Zodat conflicten misschien opgelost worden, voordat mensen naar de rechter moeten stappen. Of dat we de rechter dichter bij mensen brengen, zodat conflicten minder lang doorlopen. Dat zorgt ervoor dat zaken niet uit de hand lopen. We proberen dingen goed aan te pakken door samen te werken. Problemen van mensen serieus nemen en kijken wat eigenlijk de vraag áchter het rechtsverzoek is. Samen werken aan een oplossing. De rechtspraak toegankelijk houden. Ik ga ervoor. Ik hoop dat jullie een goede bijeenkomst hebben.

Reinier Feiner

HOE STAAT HET MET DE TOEGANG TOT HET RECHT?

Reinier Feiner (sociaal advocaat)

Ik zie een negatieve tendens de afgelopen jaren, namelijk een verslechtering van de toegang tot het recht. De sociale advocatuur is een onmisbare schakel om de rechter zijn werk goed te laten doen, maar het wordt steeds moeilijker om voldoende aandacht en tijd te besteden aan zaken. De vergoedingen voor advocaten zijn te laag en de financiële drempels voor veel mensen te hoog. Je recht halen is de afgelopen jaren steeds moeilijker geworden. Dat is slecht voor het vertrouwen van burgers in de rechtsstaat.

Ik ben zelf in het jeugdrecht werkzaam, waar ik voor de hele procedure 700 euro krijg. En de rechter krijgt ook te weinig tijd voor zulke zaken. Zaken worden 15 minuten na elkaar gepland. Alles moet steeds maar efficiënter (onder politieke druk), maar de kwaliteit is de laatste 15 jaar afgenomen. Zorgvuldige beslissingen worden steeds lastiger. De regering verliest het belang van de kwaliteit van de rechtspraak uit het oog.

De overheid is zelf een van de grootste veroorzakers van problemen. De overheid zou moeten kijken naar wat ze zelf kan doen zodat burgers minder vaak de gang naar de rechter hoeven te maken. De zelfredzaamheid van burgers is nu eenmaal niet zo groot als door de overheid wordt gedacht.

Juist in het voortraject zouden verschillende overheden afspraken moeten maken met elkaar over hoe om te gaan met problemen en wanneer deze voorgelegd moeten worden aan de rechter. Dit 'voortraject' is trouwens geen alternatief voor de stap naar de rechtspraak. Want als het niet lukt moet je alsnog áltijd naar de rechter kunnen.

Het is echt een probleem van de hele keten: advocatuur, rechtspraak, sociaal werk, etc. We moeten het allemaal samen doen. We

moeten ons realiseren dat goede rechtsbijstand juist veel geld oplevert. Het kan tot enorme schade leiden als zaken niet goed worden geregeld.

Leendert Saarloos (rechter Rechtbank Noord-Holland)

Ik onderschrijf eigenlijk alle zorgen van de vorige spreker, Reinier Feiner. De overheid zorgt zelf voor heel veel zaken. Het idee is dat mensen het allemaal zelf kunnen regelen, maar dat is een papieren werkelijkheid. Als we dat zouden inzien, dan zouden we een deel van het probleem al oplossen.

12 De toegang tot het recht is ook fysiek beperkt. De herindeling van de gerechtelijke kaart en daarmee het sluiten van kantonlocaties betekent concreet in Alkmaar dat er twee andere locaties zijn gesloten. Mensen moeten daardoor veel verder reizen voor kleine vorderingen. Niet iedereen heeft het geld om die reiskosten te maken. De fysieke toegang tot het recht is dus gewoon feitelijk onmogelijk gemaakt. Als mensen het vertrouwen verliezen dat ze zich bij een rechter kunnen laten horen, dan verliest de rechtsstaat aan vertrouwen.

Als rechter zit je bijvoorbeeld bij zittingen over niet betwiste geldvorderingen. Dat is vaak hamerwerk, want het zijn vaak geen moeilijke zaken. Maar van de rechter wordt nu eigenlijk verwacht dat ze maatschappelijk werker zijn. Dat zou juist eerder in het traject al moeten worden geconstateerd en aangepakt.

Je kunt van mensen niet verwachten dat ze alle regels en procedures kennen. De maatschappij is gewoon ingewikkeld geworden. Het beeld van de zelfredzame burger past niet op iedereen.

Mies Westerveld

14

Ernst Radius

HOE OPLOSSINGSGERICHT IS HET HUIDIGE SYSTEEM?

Mies Westerveld (hoogleraar Toegang tot Recht)

Oplossingen kun je niet alleen krijgen door het recht; dat kan ook op andere manieren. De vraag hoe oplossingsgericht het huidige stelsel is, is niet eenvoudig te beantwoorden. Je moet differentiëren naar rechtsgebied (bijvoorbeeld: hoe oplossingsgericht is het arbeidsrecht?) en doelgroep (niet ieder mens heeft dezelfde vermogens en behoeften). Het moeten niet alleen mensen vanuit de rechterlijke macht zijn die aan de slag gaan met het zoeken naar problemen en het oplossingsgericht denken.

We moeten het niet hebben over structuren en instanties, maar over de mensen die met de problemen zitten en hen centraal stellen. Op lokaal niveau moeten er goede samenwerkingsverbanden zijn. Korte lijntjes. Het gaat dus om mensen, die samenwerken met andere mensen, om mensen die een oplossing nodig hebben te helpen.

15

Ernst Radius (Sociaal Werk Nederland)

We kijken al 10 jaar naar manieren om het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand te herzien. Maar het ministerie denkt veel te smal. Betrek nou vooral de mediators en het sociaal veld er bij. Wanneer is er volgens het ministerie sprake van multiproblematiek? Als er sprake is van 5 toevoegingen... Dat is natuurlijk niet de essentie. Er is sprake van multiproblematiek als er sprake is van een mens met meerdere problemen op verschillende vlakken in zijn of haar leven.

Als we willen dat de samenwerking verbetert, dan moet er initiatief zijn, het moet worden opgelegd, er moet een stimulans zijn om het ook echt te gaan doen. Maar Nederland is verschillend, alle gemeentes zijn anders. Je kunt dus ook niet makkelijk landelijk iets uitrollen met één 'politieke oplossing'. Het moet wel in alle gemeenten kunnen passen en daar is dus maatwerk voor nodig.

Realiseer je ook dat de overheid gewoon de grootste partij is en heel veel zaken en geschillen veroorzaakt (belastingdienst, socia-

Jent Bijlsma

le zaken). Er gaat vrij veel fout bij de overheid; die veroorzaakt de meeste problemen.

Jent Bijlsma (mediator)

Ik heb mijn uurloon wel eens uitgerekend en dat kwam uit op 8,84 euro. Ik doe dit dus niet om rijk van te worden. Er moet sprake zijn van een persoonlijke benadering. De mens centraal stellen. Het gaat wat mij betreft niet om je recht halen. Het gaat er om waar mensen terecht kunnen met hun probleem.

De overheid is heel goed in het maken van afspraken waar iedereen zich aan moet houden en naar zou moeten voegen, maar de overheid is slecht in het bewaken van de menselijke maat, terwijl dat nou juist de uitgangspositie zou moeten zijn. We moeten zorgen voor een plek waar mensen terecht kunnen, maar daar moeten mensen ook op hun eigen aandeel worden gewezen.

Nikki Lübeck (Juridisch Loket)

Wij draaien in de gemeente Roermond nu de pilot multiproblematiek. Daarbij vragen we ons af: wat kunnen we aan de voorkant doen om escalaties te voorkomen? Er is samenwerking tussen het Juridisch Loket, de gemeente Roermond, de zorgteams en de schuldhulpverlening, maar ook met bijvoorbeeld sociaal raadslieden. Het doel is om gezamenlijk een klant verder te helpen. En dat kan. In elke gemeente is het anders geregeld, dus moet je ook oog hebben voor die verschillen.

Gert Jan Slump (herstelrecht)

We moeten terug naar de menselijke maat. Mediators in strafzaken zouden samen met andere partijen (bijvoorbeeld de officier van justitie) in overleg kunnen om te kijken hoe er een échte oplossing gevonden kan worden. Wat willen de mensen die het probleem hebben nou daadwerkelijk voor oplossing? Is degene die het probleem heeft nou ook adequaat geholpen? Het zou niet zozeer moeten gaan over 'toegang tot het recht', maar over 'toegang tot rechtvaardigheid'.

17

Mounir el Maach (rechtbank Oost-Brabant)

We staan voor maatschappelijk effectieve rechtspraak. Vertrouwen van mensen in de rechtsstaat en goede rechtspraak is heel belangrijk. We zijn geïnspireerd geraakt door de Community Courts in Amerika. Als je professionals in het voortraject beter met elkaar laat communiceren (niet alleen juridisch, maar ook voor de praktische problemen), kun je bijvoorbeeld beter in beeld krijgen waarom iemand een strafbaar feit heeft gepleegd. Met als doel om echte oplossingen voor elkaar te krijgen.

Er is nu frustratie bij professionals omdat zij niet kunnen doen wat zij zouden willen doen, omdat het kader daarvoor geen ruimte biedt. Dus de bereidheid was er ook gelijk om na te denken over hoe het anders kan. Dat geldt ook voor rechters.

Ton Lennaerts

SPREEKUURRECHTER, MODEL VAN DE TOEKOMST?

Ton Lennaerts (spreekuurrechter en rechter Rechtbank Noord-Nederland)

Is de spreekuurrechter het model van de toekomst? Dat is de titel die mij is meegegeven voor deze korte spreekbeurt. Mijn korte antwoord luidt: Nee, niet zonder meer. Mijn volledige bijdrage inclusief verwijzingen is hier terug te lezen.

De spreekuurrechter was een procesmodel dat radicaal afweek van de gebruikelijke gang van zaken bij de toegang tot en de behandeling door de civiele rechter. Dat model moest uitgevoerd worden en daarom was de spreekuurrechter in de tweede plaats een organisatorisch verband. We wilden er achter komen wat wel en wat niet wordt gewaardeerd wordt door bedrijven en burgers (de rechtzoekenden), anders gezegd, 'wat in de huidige tijd wel goed werkt en wat niet'.

Mensen die zelf ervaring met civiele procedures hebben, oordelen hierover niet positief: 'Het duurt veel te lang, er is geen zicht op wat er gebeurt, het is veel te duur, etc.' Wat moest ik daarmee? Was ik daar rechter voor geworden?

Ik las erover, schreef er intern over, publiceerde en wist de leiding van de rechtbank achter een experiment te krijgen dat verder ging en heel anders functioneerde dan de mislukte burenenrechter en e-kantonrechter. Alles binnen de huidige wet en rechtsstatelijke grondbeginselen zoals hoor en wederhoor, onafhankelijkheid, onpartijdigheid etc.

Er was veel tevredenheid over de snelheid en de kosten, waardoor het schikken van het conflict sterk werd bevorderd. Burgers en bedrijven gaven er sterk de voorkeur aan dat de rechter tijdens de behandeling, bij hen thuis, in de zittingszaal of in het gemeentehuis, uiteenzette hoe het conflict verder zou worden behandeld, of zelfs hoe zou worden beslist, als de zaak zou worden voortgezet.

Ze kregen daardoor zicht op hun rechtspositie. En al verder communicerend kwamen voorstellen tot beëindiging van het conflict in zicht. Die manier van communiceren, mondeling door partijen zelf, zonder polariserende stukken als dagvaarding en memorie van antwoord, met lage kosten en met een ongewone snelheid, leiden tot een hoog schikkingspercentage en tot een hoge waardering.

We weten nu wat in de overgrote meerderheid van de gevallen wel en wat niet goed werkt.

De prangende vraag is wat alle nieuwe experimenten (regelrechter, wijkrechter, schuldenrechter) nu nog toe gaan voegen. Stel dat er meer soorten rechters of procedures komen, leidt dat dan tot substantiële winst?

Een procesmodel, bijvoorbeeld dat van de spreekuurrechter, moet tot leven komen door het handelen van mensen. Die mensen samen vormen, met materiële voorzieningen als zichtbaarheid en snelle eenvoudige bereikbaarheid, een organisatie met een bepaalde cultuur. Om een vriendelijk procesmodel als de spreekuurrechter goed te doen werken moet aan drie voorwaarden worden voldaan:

20

1. Het procesmodel zelf moet passend zijn voor mensen.

Bijvoorbeeld door niet per se te eisen dat standpunten op papier worden verwoord, door mensen zelf hun zaak te laten doen, door een acceptabel kostenplaatje en door begrijpelijk te zijn (folders, mogelijkheid om te bellen met de griffie voor uitleg).

2. Een organisatie met een bepaalde menselijke cultuur, met fatsoenlijke omgangsvormen tussen burgers en overheid.

Bijvoorbeeld door een open toegang van het gebouw waar men terecht kan om een probleem voor te leggen en dan deskundig verder te worden geleid naar een andere weg dan de rechter (mediation, schuldhulpverlening, Juridisch Loket etc.). Of door de toegang tot de rechter te faciliteren met een eenvoudig in te vullen formulier, desnoods met enige hulp. En door lokaal aanwezig en

bij iedereen bekend te zijn – ‘Daar moet je naartoe!’ – zoals je met medische problemen eerst naar de huisarts gaat. Ik noem dat: Huis van het Recht.

3. Met in dat huis als kern een rechtvaardige maar ook strikte rechter met een warm kloppend hart voor de belangen en problemen van het kanton, waarin zij of hij het gezicht van de rechtspraak onder de bevolking is. Bevolking die hij of zij door en door kent. Hun huisarts voor juridische conflicten. Flexibel, maatwerk biedend en op een voortvarende aanpak gericht met steeds een deskundig oog voor de juridische kant van het geschil, om dit tot een oplossing te brengen die bij de betrokken personen past, zodat zij door kunnen gaan met hun leven en bedrijf. Ook dit is een kwestie van cultuur.

Die cultuur bestaat hier niet en voor zover deze nog bestond, is die cultuur beëindigd door successievelijk alle 220 kantongerechten te sluiten, waarna de echte kantonrechters op een enkeling na zijn verdwenen – wat in België onder de vrederechters bekend staat als ‘de Nederlandse blunder’. Juist het verdwijnen van die cultuur heeft niet alleen de rechtsstaat aangetast door het u zo moeilijk mogelijk te maken om uw recht bij de rechter te halen, maar het ontbreken van die cultuur heeft ook het procesmodel van de spreekuurrechter de das omgedaan.

De rechtbank heeft nu geen bekend gezicht, waarvan burgers weten dat ze daarmee zonder vrees hun problemen kunnen bespreken en waarvan ze weten dat ze van hem of haar ook snel het vonnis kunnen krijgen waar ze recht op hebben. Nederland laat hier een grote kans liggen om het respect voor de rechtsstaat, dat het zegt te willen zijn, te bevorderen en ondersteunen.

Lode Vrancken

WAT KUNNEN WE LEREN VAN ONZE ZUIDERBUREN?

Lode Vrancken (vrederechter te Genk, België)

Het interessante is dat de Belgische vrederechter de oorsprong heeft in de Leidse vrederechter. Wat u in ieder geval kunt leren van uw zuiderburen is dat de vrederechter nabij moet zijn, laagdrempelig, en zo goed als kosteloos.

Voor een ochtendzitting op het Vredegerecht in Genk staan tientallen zaken op de rol. Gedaagden en verzoekers wachten rustig op hun beurt. Sommigen hebben een advocaat in de arm genomen, anderen doen hun eigen verdediging. Van onbetaalde parkeerboetes van dertig euro, maanden huurachterstand tot en met een lang slepend conflict tussen twee burens, de vrederechter is er voor alle lokale (alles wat 'in de buurt' is) civiele conflicten tot een waarde van 5.000 euro.

De vrederechter is de huisarts in de juridische wereld. Hij kent de omgeving. Als ik hoor in welke straat u woont, dan weet ik wat voor buurt dat is. Als ik van u hoor dat u vroeger op de Fordfabriek werkte, dan kan ik zeggen: uw loon was 1.500 euro per maand. Ik ken dus de leefwereld, dat is essentieel. Burgers moeten dan ook met elke juridische vraag op het vredegerecht terecht kunnen. De vrederechter geeft advies of verwijst mensen door naar de juiste instantie. Soms is hij zelfs alleen maar een luisterend oor en dat kan ook voldoende zijn.

De meeste zaken worden op het vredegerecht afgewerkt, maar soms gaat de rechter ook ter plaatse. De taak van de vrederechter is partijen ertoe proberen te bewegen het gesprek weer met elkaar aan te gaan, soms wat water bij de wijn te doen, maar de rechter mag niet laten merken wat hij er zelf van vindt. Het mooiste is als partijen er samen uitkomen, zonder uitspraak te hoeven doen. Soms lukt dat niet en dan komt er een vonnis. Kosten om een zaak aan te spannen bij de vrederechter: 30 euro. Er is oog voor de onderliggende oorzaak

van het probleem. Zo los ik heel veel problemen op. Rechtvaardigheid en recht moeten samen komen.

De Belgische overheid probeert wel eens aan de vrederechten te tornen, maar de Belgen verdedigen de vrederechter met hand en tand. En terecht. De burger die eens op een vrederecht geweest is, heeft een heel andere kijk op de gang van zaken bij justitie. Die weet hoe het er aan toe gaat en wint vertrouwen terug in de rechtspraak en in de overheid.

Een laagdrempelige rechter is ook in Nederland hard nodig. Die laagdrempelige rechter moet van onderop georganiseerd worden, vanuit de lokale gemeenschappen. Dat jullie in Nederland niet zoiets hebben vergroot de kloof tussen burger en justitie. Dan kan er veel geld ingezet worden door de rechtspraak in campagnes, folders en op tv, maar zo bereikt men de burgers niet. Men bereikt de burgers door hen in de woning of op het vrederecht aan te spreken en te zeggen: 'Dit is uw probleem, dat is de wet, we zoeken een oplossing.'

24

De traagheid van het recht is op zichzelf onderdeel van het onrecht dat mensen ervaren, zelfs al komt er een uitspraak die mensen willen. Rechters moeten dus echt terug naar de lokale bevolking: nabij, laagdrempelig, snel en betaalbaar. De kloof moet klein, anders is dat slecht voor het vertrouwen tussen mens en systeem.

AFSLUITING DOOR MICHEL VAN NISPEN

We hebben in Nederland heel veel wetten en regels. Maar de belangrijke vraag is: hoe kun je je daarop beroepen? Als jouw recht geschonden wordt? Als regels niet worden nageleefd? Als je een conflict hebt met je buurman, of met de overheid? Waar moet je dan naartoe?

Weten mensen dat, waar ze moeten zijn? Is het betaalbaar? Laagdrempelig? Toegankelijk?

De toegang tot het recht is het fundament van onze rechtsstaat. Maar deze toegang staat erg onder druk. Het hele systeem is ingewikkeld voor veel mensen. Maar dat de toegankelijkheid onder druk staat is ook veroorzaakt door opeenvolgende bewindspersonen die vonden dat er wel verder bezuinigd kon worden op de gesubsidieerde rechtsbijstand. De SP vindt dat een gevaarlijke ontwikkeling.

Zie bijvoorbeeld de concept-plannen van de minister voor Rechtsbescherming: het lijkt er op dat minister Dekker overweegt de toegang tot de rechter nog verder te beperken door een groter beroep te doen op de eigen verantwoordelijkheid van mensen. Men moet het zelf maar uitzoeken op internet. Ook stelt de minister dat mensen zich maar moeten verzekeren. Dit is verdere vermarkting van het recht. Ik voel me daar niet bij thuis. Ik denk dat het ook geen recht doet aan het belang van dit onderwerp; de toegang tot het recht is immers het fundament van onze rechtsstaat. Ik zal me tegen dit soort plannen verzetten. Onze minister moet er zijn vóór de rechtsbescherming.

Het zou geen recht doen aan de inhoudelijke bijdragen van deze dag om exacte conclusies te trekken. Maar het was wel heel bijzonder en erg fijn om van zoveel experts te horen hoe zij er tegenaan kijken.

Van advocaat Reinier Feiner hoorden we dat hij een negatieve tendens signaleert, namelijk een verslechtering van de toegang

tot het recht. Het besef dat goede rechtsbijstand juist geld op kan leveren en ellende kan besparen is helaas soms ver te zoeken. Hij noemde dat slecht voor het vertrouwen van mensen in de rechtsstaat. Rechter Leendert Saarloos sloot zich hierbij aan. Ook de fysieke toegang tot het recht is erg moeilijk geworden, door alle gesloten locaties. Volgens deze advocaat en rechter kan en moet er meer gebeuren in het voortraject, door betere samenwerking in de keten, want wat kan een rechter bijvoorbeeld met iemand die zijn rekeningen niet kan betalen?

26 Daarna benadrukten Mies Westerveld, Jent Bijlsma en Ernst Radius de menselijke maat. Het gaat om mensen, die recht hebben op een oplossing. Er gaat juist veel fout bij de overheid zelf. Op het ministerie wordt veel te beperkt en in kokers gedacht over problemen; waarom worden bijvoorbeeld mediators en het sociale veld hier zo weinig bij betrokken? Uiteindelijk gaat het om mensen met problemen die een oplossing willen, en dat kan bereikt worden door mensen die samenwerken met andere mensen buiten hun eigen organisaties. Nikki Lübeck gaf hier vervolgens namens het Juridisch Loket een mooi voorbeeld van, en ook vanuit de rechtbank Oost-Brabant hoorden we over initiatieven om echte oplossingen voor elkaar te krijgen die soms ook buiten de strikt juridische sfeer liggen. De menselijke maat moet voorop worden gesteld. Het gaat om toegang tot rechtvaardigheid, aldus Gert Jan Slump.

Aan Ton Lennaerts vroegen we of de spreekuurrechter nu hét model voor de toekomst is. Zijn antwoord was 'Nee, niet zonder meer', maar hij vertelde wel uitgebreid over de factoren die van de spreekuurrechter een succes maakten en over de voorwaarden waaraan een toekomstig model zou moeten voldoen. Ton Lennaerts ziet een Huis van het Recht voor zich, waarin een rechter aanwezig

is, het gezicht van de rechtspraak onder de bevolking. Hun huisarts voor juridische conflicten.

In het indrukwekkende verhaal van vrederechter Lode Vrancken hoorden we wat we kunnen leren van onze zuiderburen. Menselijke communicatie is de kern; er moet vooral ook gekeken worden naar de onderliggende oorzaak van het probleem. De rechters moeten terug naar de lokale bevolking. De afstand moet zo klein mogelijk zijn, anders is dat slecht voor het vertrouwen van mensen in het recht. Nabij, laagdrempelig en betaalbaar.

Dames en heren, ik wil u hartelijk bedanken voor uw komst en uw bijdrage aan deze dag. Wij zullen het verslag van deze bijeenkomst aanbieden aan de minister voor Rechtsbescherming en de justitiewoordvoerders van andere partijen. En we zullen deze minister vragen te gaan staan vóór de rechtsbescherming.

Dat betekent wat mij betreft dat er geïnvesteerd zal moeten worden in de toegang tot het recht. Zoals het nu gaat met de sociaal advocatuur is dat vragen om problemen. Dat kan zo niet langer. Het zou moedig zijn van D66, CU, CDA en VVD om dat in te zien en terug te komen op de onmogelijke afspraak in het regeerakkoord dat herziening van het stelsel binnen de huidige budgetten moet blijven. Dat kan nu eenmaal niet.

Dat betekent daarnaast ook dat ik vind dat we moeten kijken hoe het systeem beter kan. De overheid moet allereerst zelf de hand in eigen boezem steken en inzien dat zij zelf veel problemen veroorzaakt of laat escaleren door de toegang tot het recht voor veel mensen zo ingewikkeld te maken. Het is onrealistisch om te verwachten dat mensen hun problemen allemaal zelf kunnen oplossen; het beroep op zelfredzaamheid is vaak niet terecht. We moeten toe

naar een systeem waarin de mens met een probleem centraal komt te staan. Dat mensen hun recht kunnen halen op laagdrempelige, betaalbare en toegankelijke wijze. Bijvoorbeeld in een Huis-van-het-Recht-achtige voorziening. Bij mensen in de buurt. Dus nabij, laagdrempelig, menselijk en betaalbaar. Waar je de hulp krijgt die nodig is. Eerste hulp bij sociaal-juridische vraagstukken.

De drie hoofdlijnen die ik uit deze expertbijeenkomst haal zijn dus de volgende:

1. Voor goede toegang tot het recht is de rol van de sociale advocatuur van groot belang.
2. De overheid heeft de rechtspraak voor veel mensen te ingewikkeld gemaakt en is zelf een grote veroorzaker van juridische geschillen.
- 28 3. De rechter moet weer in de buurt van mensen georganiseerd worden, nabij, laagdrempelig en betaalbaar, waar mensen de hulp krijgen die nodig is voor het bereiken van een oplossing.

Deze drie conclusies hebben alles met elkaar te maken en sluiten elkaar niet uit, maar zouden elkaar moeten versterken.

Wat gaan we doen na deze expertmeeting? Wat mij betreft eindigt het hier vandaag niet. Dit is het begin. Wij gaan een verslag maken van deze dag. Ik zal u dat toesturen, publiceren, en ook aan de minister aanbieden. Maar ik vind ook dat we na moeten denken over een vervolg. Bijvoorbeeld om na te denken over de verdere uitwerking van de plannen, bijvoorbeeld voor een Huis van het Recht, maar ook over eventuele acties voor voldoende budget voor de sociale advocatuur.

Ik merk ook veel enthousiasme binnen mijn eigen partij: er zijn SP-afdelingen die hiermee graag aan de slag zouden gaan. Ook zijn

er enthousiaste burgemeesters met wie we in gesprek zijn, om op gemeentelijk niveau verbeteringen te bereiken.

Hopelijk mag ik u na vandaag nog eens benaderen. En u weet mij hopelijk ook te vinden. Want samen staan we sterk, voor een betere toegang tot het recht voor iedereen. Het is tijd voor rechtvaardigheid.

Michiel van Nispen

SP.